

„Dainavos žodžio“ priedas, remiamas Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo

JIŠ BOBULĖS MARGOSKRYNELĖS

PATARLĖS JIR PRIEŽODZIAI

Gyvena kap žirnis prieg kelio.
Gyvena kap dzievo užancin.
Atriakta duonos riekė neprilimpa.
Nesdziauk radis, neraudok pametis.

KALBĖKIM DŽŪKIŠKAI

Gaidzys – gaidys. Vidurnakcij užgiedoj gaidzys.
Darbuic – dirbti. Mano dziedulis dar darbuja.
Testa – tegul. Testa ataina Jonulis.
Blėka – skarda. Tėvas parnešė blėkų.
Sėbras – draugas. Kokis pats, toki jo jir sėbrai.
Šarvas – kraitis. Ataj marci su dzideliu šarvu.

MĮSLĖS

Kokiu metų čėsu geriausia ženycis? (Rudenj arba žiemų)
Kokiom dzienom senovėn svocijon važavo? (Utarnikan, četvergan, subaton)
Kodėl svocijon nevažiavo nedėlion? (Už tai, kad šventa)

JUOKCIS SVEIKA

Stepulis klausinėja motulės:
– Ar mumiem valgj Dzievulis duoda?
– Duoda.
– O vaikus ar busilas atneša?
– Žinia, kad atneša.
– O zobaukas Kalėdom dziedulis dalina?
– Dalina, sūnelia.
– Tai kam tadu mes dar savo tėvulj laikom?

Jonulis parajo jiš mokyklos jir paskvolino tėvuliu:
– Aš cik vienas žinojau, kap reikia atsakyc mokytojaj jin klausimų.
– Labai gerai, tai kokis buvo klausimas?
– Kas jišmušė mokyklos langų?

– Stepulia, tai kol jin pacias Aniulės neįėjė?
– Neturi mašinos, nebus kuoj karčiamon nuvažiuoc.

Svoto giesmelė

Kvolino svotas,
Kad labai bagotas,
Sakė atvažiuos jis
Šašatu žirgelių.

O cia atvažavo
Vienu kumelaiti,
Vienu kumelaiti
Jir toj kap varnaitė.

Viena koja jilga,
O kita kap smilga.
Vuodega sugniaužta
Jir pelių apgraužta.

Šventėmis patraukli dzūkų etninė kultūra

Dzūkiškose draugėsa jir senų senovėn buvo daug šventių. Ale jiš visų draugės šventių vožniausia buvo senais jir dabartinais čėsais vesiailia. Ženiaiba žmogaus gyvenime labai vožna jir kožnas storavinos, kad šitas atsicikimas jišlikt pomiecin jilgam, o gal jir an viso gyvenimo. Su čėsu mainos vesiailių apeigos jir papročiai. Buvo čėsai, kad nuotekos buvo vagiamos arba perkamos.

Žinoma, kad vesiailios būdavo jiš trijų dalių. Pirmiausia tai buvo svocysta. Atvažiavj svotai su mergos tėvais aptarinėj žaniaibos reikalus, antra dalis vožniausia, kad jau susvenčiavojuos nuoteka jišvežama jin vyro namus. Trecia – tai atgrįžčiai. Būdavo čėsu, kad jištekėjus an neįilgo čėso sugriždzinėj jin tėvų namus.

Svocyston vožniausios asabos skaitės svotas jir nuotekos tėvas. Jauni jin tuos reikalus neskišo, buvo spakaini. Tais čėsais nebuvo pažiūrėta jin jaunų vieno kitam patraukimo. Vožniausia buvo žamės, bagocystos reikalai. Taigi daugiausia ženinos vison Lietuvon ne jiš meilės. Buvo atsicikimų, kad bernas jir merga vienas kitų mylėdami laukė penketų ar daugiau metų, kol pastaikis kokių permainų. Jauni daugiausia suspažindzinėj per darbus, talkosa, nedėlion miestely jomarkuosa. Bernas pas mergos tėvus atvažiuodzinėc govis mergos sucikimų už jo tekėc. Būdavo, kad važiau svocyston nepranešj, mėgydami ščėstj. Buvo prasiskolinusių, tai jieškoj bagotos nuotekos tį, kur nepažįsta, „kelinton parapijon“, kad galėt skolas gražyc.

Svocysta prasdėdzinėj nuog atsiklausimo. Bernas su svotu važiau povakarin parėdzytais arkliais jir su dzvaneliais. Vėlyvi svotai buvo sucinkami be dzidelio noro, ba mislyta, kad jau buvį pas kitų mergų, o tį buvo atsakyta. Svocyston važiuot skaitė, kad geriausios dzienos: utarnykas (antradienis), četvergas (ketvirtadienis) jir subata (šeštadienis). Kitos dzienos skaitės neščeslyvos, o nedėlia tai šventė, o per šventes nevažinėj. O metų čėsai svocystom geriausi buvo ruduoj jir žiema, ba laukų darbai būdavo pasbaigj.

Skaicykim vienu posmelj jiš gražos giesmelės:

„Nejok, berneli, pavasarėlj,
Atjok, berneli, rudenėlj.
Atjok, berneli, rudenėlj,
Kadu bus drobelės
riecimuosa,
Balci kopūstėliai
bačkelėsa“.

Ženykas svotu kvietė ženotų, jiškalbyngų, senesnį susiedų ar giminių. Vežės du butelius arielkos. Atvažiavj an kiemo rišo arklj prieg tvoros, gunči (miliniu apsiaustu) užklojį ajo pirkion. Svotas su ženyku prisistacinėj kupčiais, katriej norėj nuspirkc avytės, antukės, žūsukės ar telyčaitės. Kalbanc svotas jiš kišenio traukė butelį jir statė an stalo. Gaspadorus svocus sodzino už stalo, o gaspadinė skubinos kamaron atnešc užkandos. Merga laukus svotų jir juos paragėjus skubinos nubėgus kamaraitėn persirengc geresniais rūbais. Cik motulės ar svoto atvesta buvo pasodzyta už stalo prieg ženyko, sėdėdama beveik nieko nekalbėj.

Svotas, sėdėdamas jir valgydamas, nepamiršo kalbos ape pasogų. Visadu prašinėj vis daugiau, ba sakė, kad ženykas labai bagotas, gražus jir sveikas vyras. Už tai jam reikia pacios su dzideli pasogu, kad nebūt sarmatos prieš gimines jir susiedus. Mergos tėvuliai tep gi necylėj jir derėjos, kad jų dukrelė dar jauna jir nesiskubina jištekėt, kad turi dzideli šarvų (kraitis), daug prisiaudus plonų drobėlių. Tep derėjos, kol sudera arba jišsiskiria. Jauni jin derybas neskišo.

Po svocystų nuoteka su tėvuliais, giminėm važiau pažiūrėt ženyko ūkės. Apžiūrinėj trobesius, gyvulius. Porina žmonės, kad vienas biednas bernas mergos tėvam rodė svocimus laukus, gyvulius.

Po apžiūrų jauni važiavo pas jaunos parapijos kunigų pranešc ape kecinimų apsizenyc. Šitas jaunų pranešimas buvo vadzinamas „Usakų padavimas“, sakydavo: „nuvažau an usakų“. Jei per svocystų nesustaria, sekėjos jiš rozo atsakyc. Jei jiš mergos pusės, tai jos tėvai ap-

moka svotam kaštus. Kunigas tris nedėlias jiš eilės jiš sakyklos visiem susrinkusiems girdzint pranešinėj norincijų žanycis pavardes.

Pasbaigus usakų čėsu, o tas čėsas trys nedėlios, merga aij kviesc giminių pulkan – drūčkų (pamergių) jir pabrolių. Ženykas tep gi sudarinėj savo pulkų – svokas (pamergės) jir pabrolius.

Nedėlių prieš vesiailių kvieslys ajo, o tankiau tai jodzinėj per sodzių jir kvietė visus vesiailion. Gimines prašinėj dzviem nedėliom anksčiau.

Vesiailia skaitės viso sodziaus šventė. Vesiailia rišo dzvi drauges, dzvi gimines. Ženykų gyvenime tai buvo labai vožna. Dėl to vesiailiai ne cik jauni bet jir giminės labai ruošės. Daug rūpescių buvo jaunų palydų sudarymas. Pagal tradicijas palydom raikėjo atbūc raikalyngas. Vesiailios vožniausius darbus jir papročius turėjo atlikc svotas, svocia, pamergės, pabroliai, kvieslys, muzikos (muzikantai). Dzūkai skaitė, kad kviecimas vesiailion per kvieslį labai garbyngas, garbingesnis už pacių tėvų ar jaunų prašymus. Kvieslys jojo raitas an žirgo, apkaišytas kvietkais. Atjojus kieman rišo žirgų prieg tvoros. Jiniasis pirkion sveikinos su gaspadoriais. Pagal papročius kvieslys buvo sodzinamas už stalo jir pavaišytas.

Vakari prieš vesiailių pas nuotekų buvo keliamas mergvakaris. Pas ją rinkosi pabroliai jir pamergės jir tarėsi ape vesiailinius darbus, mačino ruošcis vesiailiai: rėdė stalus. Ataidzinėj jaunimas. Graino muzika, jaunimas šoko, giedojo vakaronės giesmes. Vyresni žūrėj stalų, gamino valgius. O jau kita dziena – šliubo dziena.